

Циркуларна економија

Занимљиве праксе из Пољске, Турске и Србије

Publication developed by the Partnership of the project “6 Rules for CE”

Date: October 2024

Authors:

SIE – Elżbieta Priwiezienczew, Jolanta Zientek-Varga

TROYA – Burcu Karaback, Oral Kaya

MOMO – Dragana Đorđević, Sena Vukotić

Project

The publication was produced as part of the “6 Rules for the Circular Economy” project.

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use that may be made of the information contained therein.

**Co-funded by
the European Union**

CONTACT INFORMATION

SIE-Społeczny Instytut Ekologiczny

Ul. Czeladnicza 17/1,

04-743 Warsaw,

Poland

www.sie.org.pl

Troya Çevre

Yali Caddesi 59/7

17100 Çanakkale,

Turkey

www.troyacevre.org

MOMO – Interdisciplinarni Centar

Kralja Aleksandra 40

31260 Kosjeric

Serbia

www.momocentar.com

Пројектни конзорцијум

САДРЖАЈ

УВОД.....	4
<i>О ПАРТНЕРИМА</i>	5
ДОНЕСИ-ПОНЕСИ-РАЗГОВАРАЈ (Варшава, Пољска).....	6
МЕСТО ЗА ДЕЉЕЊЕ – ПАРК ВОЛА (Варшава, Пољска).....	7
ВАВАПОДЕЛИ – ГРАДСКА КАНЦЕЛАРИЈА ВАРШАВЕ (Варшава, Пољска).....	8
ПОЉСКА АСОЦИЈАЦИЈА „БЕЗ ОТПАДА“ (Варшава, Пољска).....	9
НOREСА NATURAL SUPPLY SP. z o.o. (Варшава, Пољска).....	10
ЧАКАБ – УНИЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ ЧАНАКАЛЕ (Чанакале, Турска).....	11
ЖЕНСКА ЗАДРУГА <i>КЕМАЛИ</i> (Кемали, Турска).....	12
СЕЗГИНЛЕР МАСЛИНЕ (Гокчебајеш, Турска).....	13
БАНКА СЕМЕНА И АРОМАТИЧНА БАШТА (Чанакале, Турска).....	14
ХАНАЈ КУЋЕ (Бозкој, Турска).....	15
РЕТЕКС (Ужице, Србија).....	16
ДЕДИНА ВОДЕНИЦА 1892 (Сеча Река, Србија).....	17
НАНИНА КУЋА (Сеча Река, Србија).....	18
ЗДРАВИША (Сеча Река, Србија).....	19
АКЦ „ПОЛИГОН“ (Косјерић, Србија).....	20

УВОД

Међународно партнерство три невладине организације из три различите земље, формирано у оквиру програма Еразмус+, поставило је себи за циљ унапређење практичних знања и вештина усклађених са принципима циркуларне економије, упознавање добрих пракси у својим земљама и размену искустава. База података у наставку је један од резултата пројекта.

Свет се налази у глобалној еколошкој кризи изазваној непромишљеном и прекомерном потрошњом природних ресурса. Економски модел који постоји деценијама, заснован на сталном расту, проширеној експлоатацији сировина и растућем отпаду, показао се погубним како за животну средину и климу, тако и за здравље људи.

У складу са циљем Зеленог договора о постизању климатске неутралности ЕУ до 2050. Комисија је у марту 2020. предложила први пакет мера за убрзање преласка на циркуларну економију. Прелазак на модел циркуларне економије најављен је као званични циљ Европске уније.

Циркуларна економија (ЦЕ) је регенеративни економски систем који минимизира потрошњу сировина и количину отпада, као и емисије и губитак енергије, стварањем затвореног петља процеса у којима се отпад из једног процеса користи као сировина за друге, чиме се производња отпада што је више могуће смањује. Овај модел је у супротности са линеарном економијом, која се заснива на континуираном расту на рачун загађења животне средине и уништавање природе. У моделу циркуларне економије, циљ је да се што дуже одржи вредност ресурса, оптимизује управљање њима и повећа ефикасност коришћења добара.

Сада је неспорно да способност света да се избори са еколошком кризом зависи од грађанских ставова. Европски зелени договор наглашава улогу грађана у одрживом развоју – они су КРЕАТОРИ промена. Зато је толико важно грађанима пружити знање и подићи еколошку свест.

Најбоље праксе укључене у базу података покривају различите области привреде и друштвеног живота. Сви они доказују да у свакој ситуацији и активности постоји место и прилика за увођење принципа циркуларне економије.

Партнери су такође развили едукативни водич, информативне постере и три видео снимка. Сви резултати су доступни на сајтовима партнера, укључујући енглеске верзије, и могу се слободно користити.

О ПАРТНЕРИМА

ПОЉСКА – ДРУШТВЕНО ЕКОЛОШКИ ИНСТИТУТ (SIE)

Удружење је основано 1999. године. Његов циљ и мисија је да ради за екологију: заштиту животне средине и природе и одрживи развој, између осталог, спровођењем и подржавајући различите облике неформалног образовања. SIE је члан многих сарадње мреже, укључујући Коалицију за климу и Савез удружења Пољски зелени Мрежа.

SIE је покренуо многе међународне пројекте са организацијама у ЕУ, као и у Украјини, Молдавији и Грузији, у вези са важним еколошким питањима. Такође пружа суштинску и организациону подршку локалним невладиним организацијама у руралним подручјима и сарађује са локалним самоуправама. Сви реализовани пројекти су првенствено усмерени на едукацију о заштити и унапређењу биодиверзитета, заштити животне средине и природе, органској пољопривреди, енергетским заједницама, екотуризму, локалном предузетништву и одрживом развоју.

Тим SIE је уверен да је грађанска активност вођена еколошком свешћу.

ТУРСКА – ТРОЈА ЦЕВРЕ

Група од седам појединаца је 2009. године одлучила да оснује организацију посвећену промовисању принципа Локалне агенде 21 и едукацији одраслих о важности одржавања равнотеже између економског, друштвеног и еколошког развоја. Данас организација има 49 чланова, укључујући 24 жене. Многи од њих су стручњаци у области обновљивих извора енергије, енергетских задруга, заштите климе и очувања морске животне средине.

Током протеклих 15 година, организација је проширила свој домет - сада је позната широм Турске. Проширио је своју образовну понуду тако да обухвати различита питања у вези са еколошком кризом, и повећао своју циљну публику да укључи студенте, пољопривреднике, званичнике, предузетнике и старије особе. Захваљујући пројектима које је реализовала, ТРОЈА је стекла признање и поверење научника, универзитета, министарстава и јавних институција. Такође ужива поверење европских организација које је позивају да сарађује на међународним пројектима – нпр. Еразмус+ и Хоризон2020. Пре свега, организацију цене локалне заједнице у турским селима и малим градовима, свуда где постоји еколошко образовање, знање о улози и значају цивилног друштва су потребни.

СРБИЈА – ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНИ ЦЕНТАР МОМО

До 2023. године, МОМО тим се, као неформално удружење стручњака, фокусирао на педагошки рад и припрему културних догађаја. 2017. године организовали су прву манифестацију под називом „Ноћ музеја“ у Косјерићу, која сваке године бележи све веће посете. Данас МОМО функционише као интердисциплинарни центар, који сарађује са различитим формалним и неформалним институцијама и образовним центрима, укључујући школе, невладине организације, културне центре, музеје и библиотеке.

Свест о еколошким изазовима у региону Косјерића подстакла је тим да у своју образовну понуду угради еколошки садржај, не само за децу и ученике, већ и за одрасле. Регион је првенствено пољопривредни, може се похвалити једном од највећих усева малине. Међутим, он такође пати од високог нивоа загађења ваздуха и неадекватног управљања отпадом. Правац развоја региона треба да одређују локални становници, а не власти из главног града. Да би се то десило, становници морају поседовати еколошко знање и свест, што чини активно цивилно друштво од суштинског значаја.

ДОНЕСИ-ПОНЕСИ-РАЗГОВАРАЈ (Варшава, Пољска)

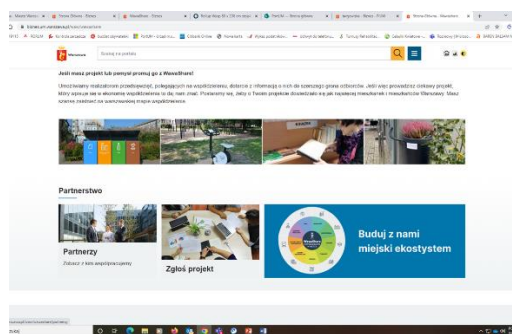
Име	ДОНЕСИ-УЗМИ-РАЗГОВАРАЈ - Удружење друштвених активиста "Аријадна" и Удружење <i>Ми помажемо старијима</i>
Држава	Пољска
Град	Варшава
Адреса	Ernesta Malinowskiego 5, 02-776 Warszawa
Веб-сајт	http://ariadna.waw.pl
Контакт особа	Roma Łojewska (prezeska Stowarzyszenia Społeczników „Ariadna")
Имејл	ariadna.ursynow@gmail.com
Телефон	+48 608 459 059/ +48 22 448 50 45
Опис	Ово је јединствено место и идеја. Удружење је створило простор у који свако може да донесе нешто вредно и однесе, не само предмете већ и занимљива искуства, а пре свега да се сретне и поразговара. Служи као центар за међугенерациске активности са отвореним оперативним форматом. С једне стране, мења животе оних који овде долазе; с друге стране, даје нови живот објектима који се појављују. То није само тачка размене за ствари. Ту је и кутак за децу и простор за кафу и чај. Поред тога, постоји табла на којој становници могу написати шта им треба или шта траже. Организатори позивају све да размењују артикле, поделе мисли и проводе време заједно.
Предности/мотиви	Заштита животне средине кроз свакодневне изборе.
Додатне погодности	Образовни програми и социјална помоћ.
Друштвена улога	Место је спајање тачке размене ствари и простора за сусрете, размену информација и искустава, часове и радионице намењене старијима, као и представницима других генерација и локалне заједнице.
Утицај на животну средину	Замена и поновна употреба већ произведених предмета смањује притисак на животну средину.
Баријере	Недостатак јавне свести о рециклажи. Недостатак довољног финансирања може бити проблем у будућности. Недостатак волонтера.
Методe организације	Коришћење друштвених медија за прикупљање предмета и најављивање састанака
Извори	https://www.pomagamyseiorom.pl/pwp ; https://ursynow.um.warszawa.pl/
Фотографије	https://www.pomagamyseiorom.pl/pwp

МЕСТО ЗА ДЕЉЕЊЕ – ПАРК ВОЛА (Варшава, Пољска)

Име	„Место за дељење“ – Парк Вола (Współdzielnik Wola-Park)
Држава	Пољска
Град	Варшава
Адреса	Wola Park, Górczewska 124, 01-460 Warszawa
Веб-сајт	https://wck-wola.pl/nasze-miejsca/wspoldzielnik/
Контакт особа	Izabela Starszewska (koordynatorka Współdzielnika z Wolskiego Centrum Kultury)
Имејл	sekretariat@wck-wola.pl
Телефон	+48 22 632-31-91, + 48 22 632-31-96, +48 602 745 637
Опис	Пројекат „Место за дељење“ покренуо је Културни центар Волски и од 2021. године ради у сарадњи са шопинг центром Вола Парк у Варшави. „Место за дељење“ служи као центар за активности локалне заједнице. То је анти-продавница међу продавницама. Пројекат се фокусира на екологију, промовишући идеје смањења отпада и рециклаже. Он учи учеснике како да купују мање, размењују, поправљају и рециклирају више. Овде се не размењују само предмети, већ и искуства и вештине. Одржавају се бесплатне радионице. „Место за дељење“ има за циљ да активира локалну заједницу око тема рециклаже, екологије и климе. То је јединствено место где људи могу да размењују ствари без новца, бесплатно изврше мање поправке и учествују у радионицама о животу без отпада.
Предности/мотиви	Заштита животне средине; подизање еколошке свести и знања о циркуларној економији; промена понашања потрошача. Едукација о томе како применити принципе <i>нула отпада</i> у свакодневном животу
Додатне погодности	Повезује људе око заједничких еколошких изазова.
Друштвена улога	То је место отворено за све без обзира на образовање, друштвени статус, године, порекло. Учи се сарадњи, толеранцији и међусобном поштовању.
Утицај на животну средину	Практична примена б правила циркуларне економије смањује притисак на животну средину.
Баријере	Финансијска ситуација зависи од спонзора. Предност - али и мана - је локација у великом тржном центру. Еколошка едукација је неопходна како би корисници овог центра разумели идеју и сврху оваквог места.
Методe организације	Коришћење друштвених медија за прикупљање предмета и најављивање састанака
Извори	
	https://www.wolapark.pl/pl/sklepy/wspoldzielnik
Фотографије	SIE архива

ВАВАПОДЕЛИ – ГРАДСКА КАНЦЕЛАРИЈА ВАРШАВЕ (Варшава, Пољска)

ПОЉСКА АСОЦИЈАЦИЈА „БЕЗ ОТПАДА“ (Варшава, Пољска)

Име	ПОЉСКА АСОЦИЈАЦИЈА „БЕЗ ОТПАДА“
Држава	Пољска
Град	Варшава
Адреса	Franciszka Marii Lanciego 14/35; 02-792 Warszawa
Веб-сајт	https://zero-waste.pl/
Контакт особе	Esra Ozdemir, Joanna Kądziołka
Имејл	kontakt@zero-waste.pl
Опис	Пољско удружење <i>Без отпада</i> има за циљ да подигне свест јавности о управљању ресурсима спречавањем отпада на његовом извору, промовисањем начина живота без отпада и померањем образаца производње и потрошње ка циркуларној економији. Своју мисију испуњава обезбеђујући знања и алате за подршку активностима грађана, институција и предузећа, истовремено представљајући заједнице укључене у заштиту животне средине.
Предности/мотиви	Подизање еколошке свести и промена свакодневног понашања подразумева разумевање односа између стања животне средине, здравља људи и економског система и одлука потрошача.
Додатне погодности	Образовни пакети и модели за прелазак на циркуларну економију у градовима, општинама и приватним домовима
Друштвена улога	Тренинзи, радионице, вебинари су доступни за све заинтересоване, укључујући канцеларије, компаније, организације, школе, омладину, одрасле и старије особе.
Утицај на животну средину	Заштита животне средине, природе и здравља људи промовисањем проеколошких понашања.
Баријере	Још увек постоји ограничено интересовање за тему циркуларне економије.
Методе организације	Промовисање концепта нултог отпада кроз ИКТ, у сарадњи са научницима, организацијама и произвођачима
Извори	https://zero-waste.pl
Фотографије	https://zero-waste.pl/aktualnosci/

HORECA NATURAL SUPPLY SP. z o.o. (Варшава, Пољска)

Име	HORECA NATURAL SUPPLY SP. z o. o. (Warsaw, Poland)
Држава	Пољска
Град	Варшава
Адреса	ul. Bitwy Warszawskiej 1920 r. 21/93; 02-366 Warszawa
Веб-сајт	https://ecoway.supply/
Контакт особе	Kludia Olczyk, Paulina Zyga
Имејл	biuro@ecoway.supply
Телефон	+48 605 979 343
Опис	Власници компаније су се супротставили растућим планинама пластичног отпада тако што су производили еколошки прихватљиву једнократну и угоститељску амбалажу. Нуде низ посуђа, укључујући посуђе, прибор за јело, салвете и послужавнике. Производи компаније су еколошки прихватљиви и служе као одлична алтернатива кутијама за понети и посуђу од пластике или других синтетичких материјала који штете планети. Током распадања не ослобађају штетне материје, безбедне су и за дивље животиње и за људе. Мисија компаније је да активно едукује јавност о заштити животне средине и да спречи загађење.
Предности/мотиви	Мање пластичног отпада, мање загађења животне средине. Производи без хемијског загађења. Већа еколошка свест потрошача.
Додатне погодности	Продавница нуди висококвалитетне еколошке производе и амбалажу која је корисна за свакодневну употребу. Избором ових производа, купци подржавају мисију едукације других о заштити животне средине.
Друштвена улога	Компанија води блог на коме објављује занимљиве информације о принципима циркуларне економије, уз корисне савете за свакодневни живот.
Утицај на животну средину	Понуда укључује само еколошке и биоразградиве производе. Ни њихова производња ни одлагање немају негативан утицај на животну средину.
Баријере	Интересовање за производе расте, али конкуренција масовна произвођачи пластичних предмета и даље представљају изазов. Недостаје свест потрошача о важности одбијања пластичне амбалаже.
Методe организације	Промовисање производа путем ИКТ-а дељењем образовног садржаја на веб страници, блогу и друштвеним медијима.
Извори	https://ecoway.supply/
Фотографије	https://ecoway.supply/

ЧАКАБ – УНИЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ ЧАНАКАЛЕ (Чанакале, Турска)

Име	ЧАКАБ – УНИЈА ЗА УПРАВЉАЊЕ ОТПАДОМ ЧАНАКАЛЕ (Чанакале, Турска)
Држава	Турска
Град	Чанакале
Адреса	Hasan Mevsuf St. No:46
Веб-сајт	www.cakab.org
Контакт особа	Aysun Kavcar (Magager of Climate Change and Zero Waste of Canakkale Municipality)
Имејл	aysunkavcar@cakab.org
Телефон	+90 286 213 61 21
Опис	ЏАКАВ је удружење које су формирале општине у Чанакалеу - регион за управљање чврстим отпадом. Оно управља интегрисаним управљањем отпадом објекта који се фокусирају на сакупљање отпада, рециклажу и производњу електричне енергије из биогаса.
Предности/мотиви	Заштита животне средине. Годишња производња електричне енергије је 14.350 MWh.
Додатне погодности	Образовни програми. Управљање медицинским отпадом.
Друштвена улога	Сарадња са локалним заједницама на подизању свести о управљању отпадом.
Утицај на животну средину	Одлаже 7,175 милиона Nm ³ биогаса годишње и подржава напоре за рециклажу.
Баријере	Ограничена друштвена свест о сегрегацији и рециклажи отпада.
Методe организације	Управља процесима прикупљања отпада, рециклаже и производње биогаса.
Извори	Информације прикупљене посетама ЏАКАВ-у и повезаним општинским извештајима.
Фотографије	SIE Архива, power point презентација "6 правила циркуларне економије"

ЖЕНСКА ЗАДРУГА КЕМАЛИ (Кемали, Турска)

Име	Женска задруга <i>КЕМАЛИ</i>
Држава	Турска
Провинција	Чанакале
Адреса	Кемали
Веб-сајт	@kemallikadinkooperatifi /instagram
Контакт особа	Nurdan Özer, оснивач задруге
Имејл	/
Телефон	+90 543 920 35 05
Опис	<i>Кемали</i> је основана да уједини жене произвођаче у селу Кемали и ангажује их у преради пољопривредних производа добијених са сопствених фарми. Задруга подржава локалну привреду тако што производи храну на традиционалан начин коришћењем еколошки прихватљивих метода.
Предности/мотиви	Подржава локалну производњу. Промовише женско предузетништво. Придржава се принципа нула отпада.
Додатне погодности	Доприноси одрживом развоју региона кроз локалну прераду. Организује кулинарске радионице за туристе и школе.
Друштвена улога	Помаже женама да остваре економску независност и промовише традиционалне и одрживе методе пољопривреде.
Утицај на животну средину	Промовише еколошки прихватљив производни модел пратећи традиционалне методе производње и без отпада.
Баријере	Изазови везани за локални маркетинг и промоцију. Инфраструктурни захтеви за проширење производње.
Методе организације	Чланови набављају сировине са сопствених фарми.
Извори	Информације прикупљене у разговорима са чланицама Кемали женске задруге.
Фотографије	SIE архива

СЕЗГИНЛЕР МАСЛИНЕ (Гокчебајеш, Турска)

Име	SEZGINLER OLIVE (Gokcebayir, Turkey)
Држава	Турска
Провинција	Чанакале
Адреса	Гокчебајеш
Веб-сајт	www.sezginns.com.tr
Контакт особа	Nail Sezgin, власник компаније
Имејл	info@sezginns.com
Телефон	+90 286 618 19 39
Опис	Сезгинлер је компанија која примењује принципе циркуларне економије у производњи маслина и маслиновог уља. Користе се нуспроизводи: енергија и органско ђубриво се производе од коштица и пулпе маслина. Фабрика минимизира отпад. Производни процес се одвија коришћењем еколошки прихватљивих техника.
Предности/мотиви	Пракса циркуларне економије. Претварање отпада у енергију биомасе и ђубриво. Производња висококвалитетног маслиновог уља
Додатне погодности	Подржава локалну економију, промовише методе одрживе производње.
Друштвена улога	То је узор осталим произвођачима у региону, подижући свест о одрживој производњи. Омогућава запошљавање локалним заједницама.
Утицај на животну средину	Доприноси очувању природних ресурса минимизирањем отпада, производњом енергије и коришћењем еколошки прихватљиве производње технике.
Баријере	Потреба за улагањем у технолошке иновације.
Методe организације	Фабрика ради на принципима циркуларне економије, поновне употребе нуспроизвода прераде маслина за постизање еколошки прихватљиве производње.
Извори	Информације прикупљене током посете фабрици маслина Сезгинлер и током интервјуа са Наилом Сезгином.
Фотографије	SIE архива

БАНКА СЕМЕНА И АРОМАТИЧНА БАШТА (Чанакале, Турска)

Име	БАНКА СЕМЕНА И АРОМАТИЧНА БАШТА
Држава	Турска
Град	Чанакале
Адреса	Ismetpasa Bursa St. No:1
Веб-сајт	www.canakkale.bel.tr
Контакт особа	Esra Ozdemir
Имејл	/
Телефон	+90 286 214 39 35
Опис	Банка семена и Ароматична башта су пројекти које је покренуо Чанакале за очување семена локалних биљних сорти и узгајање ароматичних биљака. Банка семена се фокусира на очување семена локалних биљних сорти и промовисање одрживе пољопривреде. У Ароматичној башти најважнији је узгој домаћих ароматичних биљних врста коришћењем природних метода и њиховом промоцијом.
Предности/мотиви	Очување семена локалних биљних сорти и биљног диверзитета. Промовисање одрживих пољопривредних пракси. Подршка екотуризму и промоцији природних производа.
Додатне погодности	Едукативни програми и активности за подизање еколошке свести. Сарадња са локалним заједницама. Организација догађаја размене семена и догађаја ароматичног биља.
Друштвена улога	Организовање обуке за локалне пољопривреднике и становнике о одрживим пољопривредним методама, подизање свести и знања о значају разноликости биљака и семена.
Утицај на животну средину	Доприноси одрживом развоју животне средине штитећи биодиверзитет, промовишу локалне биљне врсте и промовишу природне пољопривредне методе.
Баријере	Изазови у промовисању традиционалних пољопривредних метода у односу на модерне технике. Потреба за проширењем инфраструктуре.
Методe организације	Сарађује са локалним пољопривредницима, организује догађаје за размену семена и спроводи образовне програме о ароматичним биљкама како би подстакао одрживе пољопривредне праксе.
Извори	
	www.canakkale.bel.tr
Фотографије	SIE архива

ХАНАЈ КУЋЕ (Бозкој, Турска)

Име	Ханај куће
Држава	Турска
Провинција	Чанакале
Адреса	Бозкој
Веб-сајт	www.hanayevler.com
Контакт особа	İsmail Erten
Имејл	ismailerten@yahoo.com
Телефон	+90 532 527 25 10
Опис	<i>Ханај куће</i> је смештајни објект у селу Бозкој изграђен да би се очувала традиционална архитектура и културно наслеђе. Гости бораве у традиционалним кућама окружени природом, доживљавајући локалну културу. Оброци се праве од органских производа и локалних намирница, а гости имају прилику да истраже село. <i>Ханај куће</i> подржавају еко и културни туризам.
Предности/мотиви	Традиционални смештај у складу са природом. Јела направљена од локални и органски производи. Подршка сеоском туризму.
Додатне погодности	Допринос очувању културног наслеђа. Контакти са локалном заједницом и подршка локалној привреди.
Друштвена улога	Подстиче културну размену између посетилаца и локалног становништва, подржава локалну економију и подиже свест о очувању традиционалног начина живота.
Утицај на животну средину	Промовише одрживе пољопривредне производе, подиже свест о заштити животне средине и очувању природних ресурса. Користи само локалне ресурсе. Промовише принципе циркуларне економије.
Баријере	Потребно је више промоције и развоја инфраструктуре да би се унапредио развој руралног туризма. Недостатак додатних садржаја за испуњавање савремених туристичких очекивања.
Методe организације	Смештај обезбеђен у сарадњи са локалном заједницом. Организовање активности за туристе, као што су заједничко кување традиционалних јела и истраживање стаза традиције и културе.
Извори	
	www.hanayevler.com ; Информације прикупљене из интервјуа са власницима <i>Ханај кућа</i> и локалном заједницом.
Фотографије	SIE архива

РЕТЕКС (Ужице, Србија)

Име	РЕТЕКС, ЖЕНСКИ ЦЕНТАР УЖИЦЕ
Држава	Србија
Град	Ужице
Адреса	Хероја Луна 2
Веб-сајт	http://zenskicentaruzice.com
Контакт особа	Марина Туцовић
Имејл	reciklazatekstilauzice@gmail.com
Телефон	+38131512005, +38169750231
Опис	Иновативни центар за сакупљање и рециклажу текстила. РЕТЕКС је основан да подржи жене у изазовним ситуацијама које желе да раде, а да истовремено користи локалној заједници и унапреди управљање отпадом за рециклажу. Од прикупљене одеће и текстила који би вероватно завршили на депонијама или били спаљени, ове жене праве <i>пачворк</i> торбе за куповину, јастуке, разне врсте футрола и мекане играчке. Свака ставка је јединствена - не постоје две исте. Доступни су за куповину локално или на мрежи.
Предности/мотиви	Примарни циљ организације је унапређење статуса и квалитета живота жена.
Додатне погодности	Прва награда на регионалном конкурс за „Зелене идеје Балкана“.
Друштвена улога	Идентификоване су потребе за запошљавањем жена из осетљивих група.
Утицај на животну средину	Унапређењем квалитета система примарног сортирања отпада, организација доприноси опоравку 4-6% укупног комуналног отпада.
Баријере	Инфраструктура.
Методe организације	Организација заснована на принципима „нула отпада“, у контексту циркуларне економије (рециклирање, поновна употреба и поправка).
Извори	
	http://zenskicentaruzice.com
Фотографије	SIE архива

ДЕДИНА ВОДЕНИЦА 1892 (Сеча Река, Србија)

Име	ДЕДИНА ВОДЕНИЦА 1892
Држава	Србија
Регион	Косјерић
Адреса	Зарићи 31262, Сеча Река
Инстаграм	dedina_vodenica.1892.seca_reka
Контакт особа	Тијана Марић
Имејл	tijanadmaric@gmail.com
Телефон	+ 381638853876
Опис	Тијана Марић се након завршених студија вратила на своје родно имање и ревитализирала своју породичну воденицу која је постојала више од 130 година. Она је створила бренд „Дедина воденица 1892“, који нуди брашно од зрна белог аутохтоног кукуруза «осмак» и црвеног кукуруза, традиционално млевеног на воденици поточари. Овакав начин млевења чува све нутритивне вредности кукуруза.
Предности/мотиви	Промовисање локалних сорти и производња брашна у традиционалном млину омогућава потрошачима да искусе арому и укус традиционалних јела од белог кукурузног брашна.
Додатне погодности	Туристичка атракција.
Друштвена улога	Чувајући традиционалне занате, воденица служи као инспирација младима који желе да зараде за живот сеоским радом.
Утицај на животну средину	Очување и култивисање аутохтоних сорти белог кукуруза, као што је „осмак“, доприноси очувању генетских ресурса, обогаћује биодиверзитет и подржава заштиту животне средине.
Баријере	Изазови у маркетингу и промоцијама.
Методe организације	Кукуруз долази са поља локалних фармера.
Извори	
	dedina_vodenica.1892.seca_reka ; информације на лицу места
Фотографије	SIE архива

НАНИНА КУЋА (Сеча Река, Србија)

Име	OLD GRANNY'S HOME - Нанина кућа у Сечој Реци
Држава	Србија
Регион	Косјерић
Адреса	31262 Сеча Река
Инстаграм/ФБ	Instagram: oldgrannyshome, Fb: Nanina kuća u Sečoj Reci
Контакт особа	Драгана Ђорђевић
Имејл	luna_demetra76@yahoo.com
Телефон	+381603887829
Опис	Образовна органска фарма позива туристе да волонтирају, учи младе људе из целог света како да раде на фарми. Посебан нагласак ставља на очување културног, кулинарског и историјског наслеђа региона.
Предности/мотиви	Очување културног наслеђа региона, очување традиционалних пољопривредних метода, промовисање кулинарских традиција.
Додатне погодности	Екотуризам и туристичка атракција.
Друштвена улога	Органска пољопривреда има потенцијал да понуди здравију храну, промовише безбедније услове рада за пољопривреднике и допринесе руралном развоју.
Утицај на животну средину	Поштовање биодиверзитета на свим нивоима, рециклажа отпада, кружење хранљивих материја, повећање пољопривредног биодиверзитета гајењем аутохтоних сорти поврћа, воћа и житарица.
Баријере	Трошкови сертификације, промоције, маркетинга.
Метод организације	Едукативни и практични догађаји, укључујући радионице, за локалну заједницу, волонтере и госте.
Извори	
	Instagram: oldgrannyshome, Fb: Nanina kuća u Sečoj Reci Информације добијене током посете.
Фотографије	SIE архива

ЗДРАВИША (Сеча Река, Србија)

Име	ЗДРАВИША
Држава	Србија
Регион	Косјерић
Адреса	Зарићи, 31262 Сеча Река
Вебсите	www.zdravisa.rs
Контакт особа	Радмила Михаиловић
Е-маил	office@zdravisa.rs
Телефон	+381600783436
Опис	Породично газдинство Михаиловић већ неколико година производи хладно цеђене сокове од малине, јабуке, јагоде, цвекле и шаргарепе. Воће и поврће се узгаја на сопственој фарми, која је у породици генерацијама, а набавља се и од локалних фармера.
Предности/мотиви	Производња прерађеног воћа из сопствених воћњака, уз методе узгоја који избегавају пестициде и хемикалије.
Додатне погодности	Сеоски туризам.
Друштвена улога	Промоција здравих прехранбених производа и подршка локалној пољопривреди. Пољопривредни производи се купују од локалних фармера. Могућности запошљавања жена на селу.
Утицај на животну средину	Коришћење локалних ресурса, смањење угљичног отиска, одрживе праксе, коришћење „поновно коришћених“ тегли и флаша, минимизирање бацања хране. Воћни отпад се пренамењује као храна за кокошке и стоку.
Баријере	Тржишна конкуренција, трошкови маркетинга, преференције потрошача.
Метод организације	Користећи традиционалну методу за прераду локалног воћа, према идеји „без отпада“.
Извори	
	www.zdravisa.rs ; Информације добијене током посете.
Фотографије	SIE архива

АКЦ „ПОЛИГОН” (Косјерић, Србија)

Име	АКЦ „ПОЛИГОН“
Држава	Србија
Цити	Косјерић
Адреса	Милеве Косовац 15
Вебсите	http://akcpolygon.com
Контакт особа	Јанко Белић
Е-маил	ktowngroup@gmail.com
Телефон	+38169621140
Опис	Алтернативни културни центар је јединствен, јавни и непрофитни мултифункционални простор који је основало удружење "K-Town Group" из Косјерића.
Предности/мотиви	Простор за појединце и организације посвећене унапређењу квалитета живота у локалној заједници кроз различите активности.
Додатне погодности	Повезивање људи кроз културу и екологију.
Друштвена улога	Пружање могућности локалним уметницима и организацијама да прикажу и продају своје радове, уз понуду еколошког образовања за све друштвене групе.
Утицај на животну средину	Прилагодљива поновна употреба зграда, промоција одрживих пракси кроз програм рециклаже („Чеп за хендикеп”), одржавање радионица и догађаја фокусираних на образовање о животној средини и одрживост.
Баријере	Видљивост и маркетинг. Ефикасно промовисање центра и његових активности за привлачење посетилаца и учесника може бити изазов са ограниченим буџетом за маркетинг.
Метод организације	Кроз донације и прикупљање средстава. Центар организује активности за локалну заједницу.
Извори	
	http://akcpolygon.com
Фотографије	SIE архива, МОМО